

Előadó: Cser András	Szemeszter: 2021/2022. II.
Tanegység neve: <i>Nyelvelméletek</i>	Levelező képzés
Tanegység kódja: BMLMN71100	

Tematika

1.	A nyelvészeti gondolkodás kezdetei: Platón és Arisztotelész
2.	A nyelv a logika és a költészet mögött: a sztoikus filozófusok és az alexandriai filológusok
3.	A grammatika a római világban
4.	A nyelvtudomány és a kereszténység; grammatika a kora középkorban
5.	Spekulatív és iskolai grammatika, a népnyelvi grammatikaírás kezdetei
6.	A nyelvek változatossága; a „nemzeti nyelvek” kialakulása
7.	Filozófiai megközelítések a kora újkorban
8.	Mesterséges nyelvek, a nyelvek eredete és osztályozása
9.	Az összehasonlító nyelvtudomány a 19. században
10.	Az újgrammatikus irányzat megjelenése
11.	Saussure helye a nyelvtudomány történetében
12.	A korai strukturalizmus
13.	Az érettebb strukturalizmus Európában és Amerikában

Olvasmányjegyzék

Kötelező szakirodalom

- Cser András: *A nyelvészeti gondolkodás fejlődése a humanizmus idejétől a 20. századig*. Budapest: PPKE BTK, 2015, ISBN 9789633082256
(http://btk.ppke.hu/uploads/articles/463237/file/Cser_A%20nyelv%C3%A9szeti_gondolkod%C3%A1s.pdf)

Ajánlott szakirodalom

Általános

- Law, Vivien (2003) *The History of Linguistics in Europe: From Plato to 1600*. Cambridge: CUP.
- Auroux, Sylvain, Koerner, E.F.K., Niederehe, Hans-Josef, Versteegh, Kees (eds, vol. 1. 2000, vol. 2. 2001) *History of the Language Sciences / Geschichte der Sprachwissenschaften / Histoire des sciences du langage -- An International Handbook on the Evolution of the Study of Language from the*

Beginnings to the Present / Ein internationales Handbuch zur Entwicklung der Sprachforschung von den Anfängen bis zur Gegenwart. Berlin: Mouton de Gruyter.

- Robins, Robert H. (1997) *A Short History of Linguistics*. 4th ed. London: Longman. 1st ed. 1967. magyarul: Robins, R. H. (1999) *A nyelvészet rövid története*. Budapest: Osiris

Ókor

- Matthews, P. H. (1994) Greek and Latin linguistics. In Giulio C. Lepschy (ed.) *History of Linguistics*. London: Longman, volume II. 1–133.
- Pinborg, Jan (1975) Classical Antiquity: Greece. In *Historiography of Linguistics (Current Trends in Linguistics 13.*, ed. Thomas A. Sebeok) The Hague: Mouton; 69–126.

Középkor

- Law, Vivien (1997) *Grammar and Grammarians in the Early Middle Ages*. London: Longman.
- Rosier, Irène (1983) *La grammaire spéculative des Modistes*. Lille: Presses Universitaires de Lille.
- Covington, Michael (1984) *Syntactic Theory in the High Middle Ages*. Cambridge: CUP.
- Pinborg, Jan (1988) 'Speculative grammar' in Norman Kretzmann et al. (eds.) *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy*. Cambridge: CUP. 254–269.
- Pinborg, Jan (1967) *Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter*. Münster-Kopenhagen.

Reneszánsz és kora újkor

- Tavoni, Mirko (1998) Renaissance linguistics: western Europe. In Giulio C. Lepschy (ed.) *History of Linguistics*. London: Longman, volume III. 1–108
- Percival, W. Keith (1975) The grammatical tradition and the rise of the vernaculars. In *Historiography of Linguistics (Current Trends in Linguistics 13.*, ed. Thomas A. Sebeok) The Hague: Mouton. 231–275.
- Padley, G. A. (1985, 1988) *Grammatical Theory in Western Europe 1500–1700*. Trends in Vernacular Grammar. 2 vols. Cambridge: CUP.
- Simone, Raffaele (1998) The Early Modern Period. . In Giulio C. Lepschy (ed.) *History of Linguistics*. London: Longman, volume III. 149-236.
- Gardt, Andreas (1999) *Geschichte der Sprachwissenschaft in Deutschland*. Berlin/New York: Walter de Gruyter

A 19. század

- Morpurgo Davies, Anna (1998) Nineteenth-century Linguistics. (History of Linguistics Vol IV, ed. Giulio Lepschy) London and New York: Longman.
- Amsterdamska, Olga (1987) *Schools of Thought*. Amsterdam.
- Wilbur, Terence H. (ed. 1977) *The Lautgesetz-Controversy: A Documentation (1885–86)*. Amsterdam: Benjamins.

A huszadik század

- Matthews, Peter H. (1998) *A Short History of Structural Linguistics*. Cambridge: CUP.
- Matthews, Peter H. (1993) *Grammatical Theory in the United States from Bloomfield to Chomsky*. Cambridge: CUP.
- Murray, Stephen (1994) *Theory Groups and the Study of Language in North America: A Social History*. Amsterdam: John Benjamins.
- Koerner, Konrad (1973) Ferdinand de Saussure. *Schriften zur Linguistik 7*. Braunschweig: Vieweg.

A magyar nyelvtudomány történetéhez

- Balázs János 1958. Sylvester János és kora. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Balázs János 1980. Magyar deákság. Anyanyelvünk és az európai nyelvi modell. Budapest: Magvető.
- Balázs János 1987. Hermész nyomában. Budapest: Magvető.
- Békés Vera 1997. A hiányzó paradigma. Debrecen: Latin betűk.
- Bíró Ferenc (szerk., 2005) Tanulmányok a magyar nyelv ügyének 18. századi történetéből. Budapest: Argumentum.
- C. Vladár, Zsuzsa (2016) *A korai magyar grammatikák*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához (191). Tinta Könyvkiadó, Budapest. ISBN 978-963-409-070-0 (<http://real.mtak.hu/45554/1/Korai%20magyar%20grammatika.pdf>)
- Cser András (2006) A magyar nyelvtudomány történetének áttekintése a kezdetektől a 20. század elejéig. – In: Magyar nyelv / főszerk. Kiefer Ferenc. – Budapest : Akadémiai Kiadó, 2006. – (Akadémiai kézikönyvek) 481–512 o.
- Domokos Péter 1998. Szkitiától Lappóniáig. A nyelvrokonság és az őstörténet kérdéskörének visszhangja irodalmunkban. (2. kiadás) Budapest: Universitas.
- Éder Zoltán 1972. Révai Miklós. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Éder Zoltán 1999. Túl a Duna-tájon. Budapest: Mundus.
- Gáldi László 1957. A magyar szótáriródalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. Budapest: Akadémiai.
- Kiss Jenő–Szűts László (szerk.) 1991. Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kulin Ferenc–Margócsy István (szerk.) 1990. Klasszika és romantika között. Budapest: Szépirodalmi.
- Melich János 1907. A magyar szótáriródalom. 1. füzet: A legrégebbi szójegyzékektől P. Párizs szótáráig. Nyelvészeti füzetek 46. Budapest: Athenaeum.
- Németh Gyula 1972. Gombocz Zoltán. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Pach Zsigmond Pál (szerk.) 1975. A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada. Budapest: Akadémiai.
- Pusztay János 1977. Az ugor-török háború után. Budapest: Magvető.
- Sinkovits István (szerk.) 1985. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1635–1985. Budapest: ELTE.
- Szathmári István 1968. Régi nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Szende Aladár 1938. A XVI. század nyelvszemlélete. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- Tolnai Vilmos 1929. A nyelvújítás. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.

A korai magyar grammatikák nagy része már elérhető új facsimile-kiadásban, fordítással, ezek C. Vladár Zsuzsa munkái. Tételesen:

- Sylvester János latin-magyar nyelvtana (1539). Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta C. Vladár Zsuzsa. Szerkesztette Zelliger Erzsébet. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 185. Budapest, 1989.
- Sajnovics János: Demonstratio (1771). Bibliotheca Regulyana 2. A nagyszombati kiadást latinból magyarra fordította és jegyzetekkel ellátta Constantinovitsné Vladár Zsuzsa. Szerkesztette Szij Enikő. ELTE, Budapest, 1994.
- Gyarmathi Sámuel: Affinitas (1799). Bibliotheca Regulyana 3. Latinból magyarra fordította Constantinovitsné Vladár Zsuzsa, Koszorús István. Szerkesztette Szij Enikő. Jegyzetekkel ellátta Constantinovitsné Vladár Zsuzsa, Koszorús István, Szij Enikő. Tinta Könyvkiadó. Budapest, 1999.
- Szenczi Molnár Albert: Novae Grammaticae Ungaricae libri duo (1610). Új magyar grammatika két könyvben. Az eredeti kiadás hasonmása fordítással. Fordította, előszóval és jegyzetekkel ellátta C. Vladár Zsuzsa. Szerkesztette Zsilinszky Éva. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 222. Budapest, 2004.

- Pereszlényi Pál: *Grammatica Lingvae Ungaricae* (1682). A magyar nyelv grammatikája. Az eredeti kiadás hasonmása fordítással. Fordította, előszóval és jegyzetekkel ellátta C. Vladár Zsuzsa. Szerkesztette Zsilinszky Éva. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 226. Budapest, 2006.
- Komáromi Csipkés György: *Hungaria Illustrata* (1655). A magyar nyelv magyarázata. Az eredeti kiadás hasonmása fordítással. Fordította, előszóval és jegyzetekkel ellátta C. Vladár Zsuzsa. Szerkesztette Zsilinszky Éva. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 228. Budapest, 2008.
- Tsétsi János: *Observationes Orthographico-grammaticae* (1708). Helyesírási-grammatikai megjegyzések. Az eredeti kiadás hasonmása fordítással. Fordította és jegyzetekkel ellátta C. Vladár Zsuzsa. A bevezető tanulmányt írta: Korompay Klára. Szerkesztette Zsilinszky Éva. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 230. Budapest, 2009.
- Kövesdi Pál: *Elementa Linguae Hungaricae* (1686). A magyar nyelv alapjai. Az eredeti kiadás hasonmása fordítással. Fordította, előszóval és jegyzetekkel ellátta C. Vladár Zsuzsa. Szerkesztette Zsilinszky Éva. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 232. Budapest, 2010.
- Tótfalusi Kis Miklós: *Ratiocinatio de Orthographia* (1684) 16972. Számvetés a helyesírásról. Az eredeti kiadás hasonmása fordítással. Fordította Fekete Csaba, átdolgozta, előszóval és jegyzetekkel ellátta C. Vladár Zsuzsa és Koltai Kornélia. Szerkesztette Zsilinszky Éva. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 236. Budapest, 2011